

Про режисерську винахідливість і акторський героїзм,

або Творчі пошуки
у виставі АМФІТРІОН

Київського Експериментального театру НаУКМА

17 жовтня 1998 року Київський Експериментальний театр НаУКМА відзначив потрійне свято: офіційне закріплення за театром «вистражданого» приміщення в стінах Академії, 10-річчя існування театру і прем'єру філософської комедії «Амфітріон» за п'єсою німецького драматурга Петера Хакса (здійснена за сприяння Гете-Інституту в Києві в рамках книжкової виставки «Німецькі сторінки»; режисер О.Ігнатуша).

Для глядачів свято починалося із щойно обжитого театром «фойє», яке було перетворене на затишний міні-музей: яскраві карнавальні костюми, фантастичні маски (художник Олена Богатирьова), фотокартки. І ось двері до зали відчиняються...

Але спочатку, щоб краще зрозуміти всі сюрпризи, які для нас приготували постановники, треба сказати декілька слів про п'єсу.

Дія відбувається у стародавніх Фівах. Бог Юпітер (Валерій Легін) закохується в земну жінку Алкмену (Вікторія Авдеєнко), і за відсутності її чоловіка Амфітріона (Анатолій Петров) перетворюється на нього, і зваблює дружину відомого полководця. Алкмена, яка завдяки жіночій інтуїції розпізнає підміну, має вибирати між вічно заклопотаним війною чоловіком і непередбачуваним «божественним» коханцем. Чим не вічна проблема? Рефреном усієї п'єси стають слова, що нам «легше зрозуміти не те, що істинно, а те, що звично». Мабуть, виходячи саме з цієї тези, режисер спробував виразити істину «незвичним», змішавши у виставі мало не усі можливі сценічні ефекти й прийоми. Наскільки це сприяло

«істинності» — давайте подивимось...

Отже, ефект «осучаснення».

...Двері відчиняються, і ми потрапляємо на... будівельний майданчик чи до майстерні маляра (не плутати з художником): скрізь наставлено дошок, наляпано фарби, навішано відер, а посередині зали — щось середнє між неглибоким басейном і великим коритом, заповнене водою та піском (художник-постановник Володимир Карашевський). Такого ще жодна українська сцена на собі не терпіла! Враження було приголомшуючим. Логічно, що в такій обстановці Амфітріон виявився схожим на рядового «дядю Васю» в спецвізці й з лопатою, а його дружина накладала глиняні косметичні маски й нашвидкоруч чистила зуби, перш ніж поцілувати з дороги чоловіка. (Це, можна сказати, вже елементи **натуралізму**). Тільки от чому спокусника Юпітера режисер представив як крутого нувориша з величезним ланцюгом на шиї? Припускаю, що вони іронізують над «божественним» статусом наших «нових українців», бо образ героя-коханця в мене аж ніяк не асоціюється із сучасним бізнесменом. Хоча, може, і не треба шукати тут складних асоціацій, це ж, врешті-решт, комедія. До того ж, весь цей зовнішній антураж був тільки натяком на сучасність, бо пафосні й нуднуваті діалоги звучали цілком в стародавньому дусі. Єдине слово, яке все ж таки спробувало довести, що перед нами наш рідний дядя Вася, а не Амфітріон в костюмі, це всюдисуще «б..», яке так несподівано і недоречно звалилося на публіку у вирішальному дво-бої-діалозі чоловіка й коханця,

вставлене десь поміж трьохповерховим епітетом і риторичним вигуком.

Та найбільше вистава була переповнена курбасівським **ефектом перетворення** (принаймні, спробою його). Простіше кажучи, увесь зміст вистави був майже повністю перенесений на дії акторів, які іноді просто ілюстрували свої слова, а іноді намагалися жестами розтлумачити зміст репліки й наштовхнути глядачів на відповідні асоціації. Ідея, певно, непогана. Але, як то кажуть, що занадто, то нездорово. Бо замість освіжити й полегшити сприйняття, режисер перетворив виставу на добре налагоджену пантоміму, за якою слова просто втрачаються, вони стають

непотрібними. Причому дуже часто ця пантоміма переходить у дикі оргії в кращих традиціях американської комедії, правда, замість тортів в акторів летить пісок, вода, дошки. Тут треба віддати шану акторській витривалості й самопожертві, особливо Петрову-Амфітріону, який наприкінці вистави був увесь брудний і мокрий. (В приміщенні було холоднувато). А якщо так декілька вечорів підряд?.. Та був у виставі один блискучий трюк, який, мабуть, і сам Курбас оцінив би на «п'ятірку з плюсом». Уявіть собі картину: Амфітріон захоплено, ніби маленький хлопчик, що грається у «войнушки», виліплює і тут же руйнує піщані

гірки, підпалює й топить паперові кораблики, вигукуючи характерне «бдж-ж-ж!..» А чуємо ми при цьому абсолютно серйозну і навіть пафосну розповідь про його бойові подвиги і про те, що війна (розумій: робота, служба тощо) — це єдиний можливий спосіб довести свою відданість і любов дружині. Висновки тут кожен робить свої, але думаю, що здебільшого вони будуть однозначні.

Цікаво було спостерігати за пантомімою Юпітер — Ніч і Юпітер — Алкмена, Алкмена — Амфітріон. Починаючи від роздягання Ночі (Тетяна Шуран), яка майже всю виставу потім залишалася у близьні й чорній поліетиленовій накидці, періодично підставляючи свою оголену ніжку для грубуватих пес-тощів, і закінчуючи фінальною сценою, де чоловік і жінка роблять відчайдушну спробу знову відкрити один в одному коханців (що виглядало як роздягання й обнімання за імпровізованою напівпрозорою ширмою). Ця остання сцена — особливо сміливий крок режисера. Щоб наважитись на такі експерименти на сцені, та ще такий маленькій, режисеру потрібно мати неабияке почуття такту, смаку, і головне — міри. Але у деяких сценах відчувався брак чогось із цього (не знаю, чого саме).

Щодо акторів, то вони зробили все якнайкраще з точки зору театру, але от у стрептиз-шоу, я думаю, їх би не взяли. (Матимете рацію, якщо заперечите мені, що, мовляв, і не треба). Тут я навіть не знаю, як назвати ці ефекти: це натяки на еротизм, а чи на фалічний гумор. (Іноді в прямому значенні, розповідаючи чоловікові, як чудово вона провела ніч з Юпітером, Алкмена-Авдеєнко старанно виліплювала з мокрого піску товстеньку продовговату фігурку, викликаючи цим гігикання й зніяковілі презирання у глядачів).

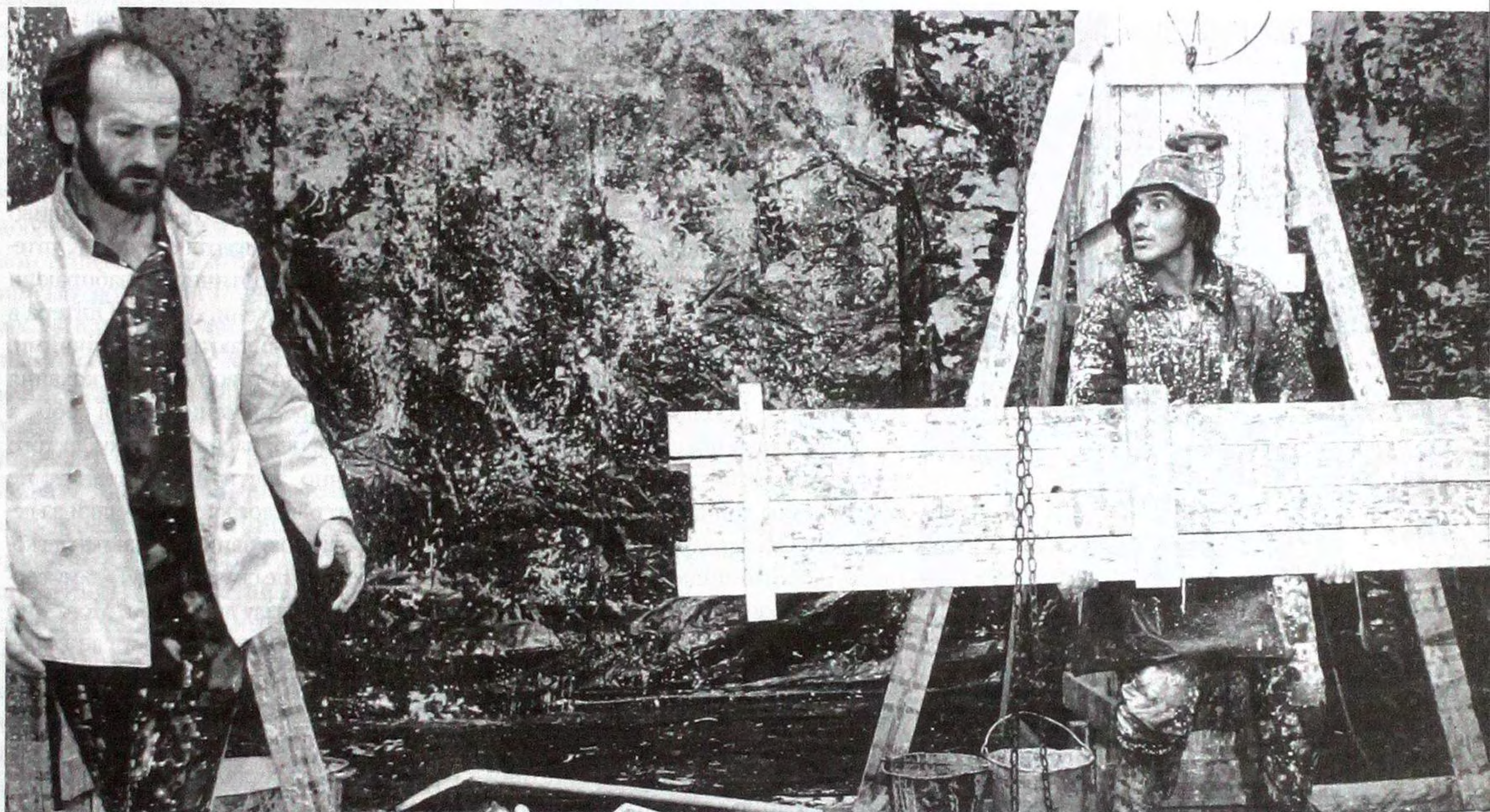
Та це ще квіточки. А от спробувавши ще й позбачуватися, режисер явно перестарався. (Сцена кохання Юпітера й Алкмени з дуже невдалою стилізацією під «садо-мазо» або натяки на катування під час «допиту» Созія). Відомо ж, що навіть знаменитому «збоченцю» Віктюку такі речі не завжди пробачалися, хоча він (на відміну від Ігнатуші) використовував їх цілком відверто й головне — доречно.

Єдиний персонаж, який не загубився серед усього цього надміру більш або менш вдалих ефектів, це філо-

соф Созій (Ярослав Чорненький). Він залишився цілісним до кінця. Чорненький створив природний образ такого собі симпатичного філософа-софіста, сучасність (чи краще сказати позачасовість) якого виходила зсередини, а бомжуватий вигляд і відповідна поведінка тільки доповнювали його. Він змусив слухати себе весь час не просто безболісно, а навіть із цікавістю, незважаючи на те, що діалоги Меркурія (слуги Юпітера) і Созія — найскладніші в усій п'єсі. (Меркурій-Руденко тут теж постарався). Серед вдалих винаходів режисера слід відзначити **музичне оформлення**. Тут був і Моцарт, і «Енігма». А іноді музика навіть органічно доповнювала слова героїв (Юпітер

ос в душах героїв. Взагалі, декорації у цій виставі перетворилися на головного героя. Було таке враження, що вистава поставлена для них, а не навпаки. А навіть якщо і так, то такі декорації того варті.

Але головне, що свято — об'єднаними зусиллями організаторів, постановників і акторів — вдалося! Можливо, завдяки теплоті й людяності вистави й акторів, які її грали, а може тому, що організатори «вміли подавати». (Окрім всього, приємно вразив той факт, що замість традиційного буфету під час антракту глядачі мали змогу подивитися відеозапис виступу театру на фестивалі «Золотий Лев», який був спроектований на імпровізований екран в холі).

Алкмені: «Я ж люблю тебе!» Голос з колонок: «BELIEVE ME!!!»).
Ну і, звичайно, як же сучасному театру обійтися без пластики! Так що коротенька танцювальна вставка (хореографія Володимира Шпудейка; виконували Меркурій-Ніч і Амфітріон-Алкмена) виглядала досить природньою і навіть не зайвою.

І ще декілька слів про **декорації**. Пам'ятаєте, якщо на сцені висить рушниця... Тож цілком закономірним було те, що наприкінці вистави з відра, підвішеного до стелі, полилася вода, не кажучи вже про той безлад, який поступово утворювався на сцені, ніби відбиваючи такий же ха-

Перед виставою було сказано, що Київський Експериментальний театр НаУКМА — це театр пошуку, який постійно освоює нові території. Прем'єра «Амфітріона» — це теж експеримент, теж пошук. Ми можемо тільки порадіти за невтомність та ентузіазм театру, бо відома істина: хто шукає, той завжди знайде.

P. S. А тепер про **акторський героїзм**.

До мене дійшли чутки, що режисер не дуже балував акторів своєю присутністю на репетиціях. Тож подякуємо універсальності акторського таланту і тому героїзму, завдяки якому ми змогли побачити цю виставу.

Юлія Сердюкова